

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

УДК 94 (477.46) (=411.16) «18/19» : 930

ЄВРЕЙСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОГО ПОВІТУ НАПРИКІНЦІ XVIII – НА ПОЧАТКУ XX ст.: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД

Ірина Мельник

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
Україна, 20300, Черкаська область, м. Умань, вул. Садова, 2
e-mail: ira.melnyk91@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0487-244X>

За час існування суверенної Української держави зацікавленість наукового світу історією національних меншин, які населяли та населяють українські землі, тільки зростає. Це пояснюється об'єктивними причинами необхідності створення якісно нової моделі української історії, багатогранної, всебічної, синтетичної, в якій будуть враховані усі складові історичного процесу. Єврейська національна меншина у XIX ст. на землях Уманського повіту займала друге місце за кількістю населення після українців. Однак комплексного, а тому загального історіографічного дослідження історії єврейського народу на Уманщині наразі бракує. У цьому полягає актуальність обраної теми дослідження.

Мета дослідження передбачає загальний огляд праць, присвячених різним сферам життя єврейського населення смуги осілості загалом, та Уманського повіту зокрема, наприкінці XVIII – на початку XX ст. Із означеної мети випливають завдання дослідження: 1) дослідити єврейську історіографію періоду Російської імперії; 2) з'ясувати особливості розвитку єврейських студій радянського часу; 3) вивчити стан наукової розробки проблеми за часів незалежності Української держави.

Вивчення історіографії заявленої теми дисертаційного дослідження ставить перед дослідником кілька завдань і проблем. Доволі вузькі географічні межі не дають можливості спиратись на вже напрацьовану джерельну базу, оскільки досліджень, присвячених питанню присутності на землях історичної Уманщини єврейського населення, обмаль, і вони

носять уривчастий характер.

Тому для створення фундаменту доцільно сягнути до відомих, базових праць, виданих, здебільшого, за часів Російської імперії, які торкаються загальних положень облаштування єврейського життя, функціонування його різних сфер. Це вважається можливим завдяки подібності характеру життя єврейських громад всієї смуги осілості, до якої входив Уманський повіт.

Вперше увагу на необхідність наукового вивчення особливостей євреїв Російської імперії було звернено у XIX ст., при намаганні вирішити владною верхівкою єврейське питання. Перші праці стосувались, здебільшого, проблеми формування єврейського законодавства, намагання його систематизувати й узагальнити. У 1862 р. вийшла праця Ф. Леонтовича «Історичний огляд постанов про євреїв у Росії», пізніше, у 1874 р., дослідження В. Леванди «Повний хронологічний збірник законів та постанов щодо євреїв, від Уложення царя Олексія Михайловича до нашого часу, від 1649 р. до 1873 р. Витяг із Повного зібрання законів Російської імперії» [21]. На ці перші наукові дослідження спирався І. Оршанський при написанні «Російського законодавства про євреїв», виданого у 1877 р. Характерною рисою всіх праць є ілюстрація суперечностей російського законодавства при спробах вирішити єврейське питання. Багато нормативних актів мали прецедентний і взаємозаперечуючий характер, що відкривало широке поле для маніпуляцій і зловживань як з боку влади, так і єврейського населення.

На початку ХХ ст. було видано ще кілька ґрунтовних праць щодо єврейського законодавства. Однією з них було видане у 1904 р. дослідження І. Гессена та Ю. Фрідштейна «Збірник законів про євреїв з поясненнями правлячого сенату і циркулярами міністерств».

У 1872 р. вийшла праця І. Оршанського «Євреї в Росії. Очерки та дослідження». Ключовою ідеєю дослідження було обґрунтування автором необхідності зрівняння євреїв у правах з рештою населення, надання їм громадянських прав. Цю ідею було винесено у дещо іронічний епіграф: «Є багато людей, яких не переконаєш тим, що нерівноправність не має жодної справедливої чи законної основи; їм потрібно ще довести, яку саме користь принесе усунення цієї нерівноправності». З-поміж іншого, автор зосереджується на дослідженні питання рекрутської повинності у євреїв, а також велику увагу приділяє економічній діяльності єврейського населення. Особливо цінними є статистичні дані, вміщені у дослідженні, та статистичний аналіз, здійснений по губерніях смуги осілості, у тому числі по Київській губернії.

Новою сторінкою у справі розроблення даної проблематики стала наукова діяльність С. Дубнова. У 1925-1929 рр. він видав у Берліні фундаментальну працю «Всесвітня історія єврейського народу». За ініціативи та сприяння С. Дубнова було створено Єврейське історико-етнографічне товариство у 1908 р. на базі Історико-етнографічної комісії при Товаристві для поширення просвіти серед євреїв Росії. Результати діяльності товариства було видано у трьох томах збірника «Регести та написи. Звід матеріалів для історії євреїв у Росії» (1897-1913 рр.). Наукові праці С. Дубнова вирізнялись новим ракурсом подання єврейської історії, у дусі ідей Гаскалі, академічності.

У різний час С. Дубнов був членом редколегії журналу «Восход», співредактором «Єврейської енциклопедії», редактором журналу «Єврейська старовина». Статті журналу характеризуються науковою об'єктивністю, відсутністю апологетичних тенденцій. В «Єврейській старовині» друкувались дослідження здебільшого історико-культурного та соціально-економічного характеру. Там же вийшли друком нариси С. Дубнова, присвячені історії єврейського населення Російської імперії у першій половині ХІХ ст. («Долі євреїв у Росії в епоху західної «першої емансипації» [7] та «Євреї в Росії в епоху європейської реакції (1815-1848)» [6]). Автор у лаконічній формі подає особливості царської політики щодо єврейського населення, супроводжуючи виклад осно-

вного тексту власними роздумами, зауваженнями, звинувачує владу в упередженості, неспроможності вирішити єврейське питання цивілізованими ліберальними способами. У виданні вміщувались також дослідження економічного становища єврейського населення, його занять, місця та ролі єврейського населення у функціонуванні економічної системи Російської імперії.

Окрім «Єврейської старовини» праці економічного характеру друкувались також у формі окремих видань. У 1908 р. вийшло дослідження Р. Бланка, присвячене економічній діяльності євреїв у Російській імперії «Роль єврейського населення в економічному житті Росії». З дотриманням принципів історизму й об'єктивності, а також на основі аналізу статистичних даних, автор намагається довести «корисність» надання євреям всіх громадянських прав задля повної реалізації їх економічного потенціалу та здібностей для підвищення рівня економічного розвитку держави.

Подібним завданням присвячена праця І. Бікермана «Смуга єврейської осілості», видана у 1911 р. Здебільшого автор зосереджується на дослідженні економічної ролі смуги осілості. Цікавим є розділ «Моральний вплив смуги осілості», в якому обґрунтовується необхідність надати євреям право володіти землею [1].

Ґрунтовним дослідженням стали «Нариси з питань економічної діяльності євреїв у Росії» [8; 9; 10], видані 1913 р., автори яких невідомі. Матеріал тут подано у формі окремих статей, присвячених конкретній тематиці – загальному огляду економічного становища євреїв, участі єврейського населення в аграрному секторі економіки імперії й у фабричному виробництві, огляду єврейських ремісничих професій, торгівлі. В окремий розділ винесено обґрунтування економічної користі від ліквідації смуги осілості, автор у статистичній формі доводить неспроможність звинувачень в експлуатації євреями селян, зазначаючи, що рівень життя селян у смугі осілості значно вищий, ніж рівень життя селян у внутрішніх губерніях Російської імперії.

Цінний матеріал міститься у фундаментальній праці «Єврейська енциклопедія. Звід знань про єврейство та його культуру в минулому і теперішньому» [11] у 15 томах, які виходили у період 1908-1913 рр. У передмові до першого тому зазначено, що головне завдання видання – «дати якомога повніше, відповідно сучасному стану науки, уявлення про єврейство, його історичні долі, його багатовікову ку-

льтурну творчість і його сучасне становище в усіх країнах» [12].

Історіографія радянського періоду представлена набагато меншою кількістю праць, які стосуються, здебільшого, участі єврейського населення у політичних рухах і революціях початку ХХ ст. У 1919 р. при АН України було засновано Єврейську історико-археологічну комісію, головним діячем якої був І. Галант. У результаті діяльності комісії та завдяки зусиллям І. Галанта [3] у 1928-1929 рр. було опубліковано двотомне видання праць українською мовою, присвячене історії українського єврейства. На першу половину ХХ ст. припадає наукова діяльність С. Борового, А. Марголіса, Т. Гейлікмана, І. Сосіса й інших.

Дослідження єврейського питання практично повністю припиняє розвиватись у роки Другої світової війни та після неї. Трагедія єврейського народу боляче вдарила і по історичній науці у площині юдаїки. Тільки у 1960-1970-х рр. починають з'являтися окремі праці, присвячені євреям. У 1988 р. виходить друком перший том тритомного видання Ф. Канделя «Очерки времен и событий из истории российских евреев». У першому томі, який хронологічно закінчується 1772 р., у стислій формі подано історію єврейського народу від його виникнення, коротко автор зупиняється на ключових моментах історичного процесу, і більш детально – на становищі євреїв у Речі Посполитій. Наступні томи присвячені історії єврейського населення Російської імперії до її падіння у 1917 р.

Створення незалежної Української держави покликано до життя необхідність перегляду підходів до вивчення історії національних меншин, у тому числі єврейської, на державному рівні. Тепер відповідальність за дослідження єврейської історії на українських землях покладається і на державу. Розробка підходів і методів проведення такого роду досліджень триває до сьогодні. На необхідності об'єктивного підходу до єврейських студій наголошує також відомий історик Ярослав Дашкевич. На його думку, проблема об'єктивності у дослідженні українсько-єврейської спільної історії полягає у нагромадженні величезної кількості стереотипів та упереджень як з українського, так і з єврейського боку, що негативно впливає на розгортання наукових студій. Наголошує історик також на необхідності переміщення акцентів з кількох років погромів і різанини (історія яких вже досить добре вивчена) на кілька століть мирного співіснування двох народів [5].

У вітчизняній історіографії дослідження, які прямо чи опосередковано стосуються єврейської історії на українських землях, почали з'являтися порівняно недавно. Це пояснюється об'єктивними причинами формування та трансформації Української держави, національних академічних установ, історичних шкіл. Очевидно, свій трохи запізнілий вплив на відродження інтересу до історії національних меншин, які проживали на території держави, справила славнозвісна французька Школа Анналів і революційні підходи до історичних досліджень її послідовників.

Українська юдаїка пройшла кілька етапів становлення: виникнення у період українізації на початку існування УРСР, занепад в епоху боротьби з космополітизмом у СРСР, та поступове відродження у сучасній Україні. Станом на сьогодні функціонує два осередки наукового дослідження єврейської історії та культури: відкритий 1992 р. Відділ єврейської історії та культури Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України та Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства при Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (відкритий 2006 р.). Також нещодавно було запущено дворічну магістерську програму з юдаїки у Національному університеті «Києво-Могилянська академія».

У 2015 р. було створено Українську асоціацію юдаїки (далі – УАЮ), яка є професійною громадською організацією, що ставить за мету координацію діяльності, спрямованої на розвиток юдаїки в Україні. Разом з іншими організаціями УАЮ проводить різноманітні наукові заходи – організовує конференції, дискусії, круглі столи тощо. Друкованим органом організації є щорічне видання «Judaica Ukrainica», тематика якого доволі широка [25].

На початку ХХІ ст. почався новий період у розвитку єврейської історіографії, який позначився пошуком нових методів і підходів до здійснення історичних досліджень на єврейську тематику. З'являється необхідність синтетичних досліджень історії єврейської цивілізації на українських землях.

У 1992 р. вийшло друком стисле дослідження «Євреї України (короткий нарис історії)» А. Хонігсмана та Я. Наймана [26]. Автори подали історію євреїв на українських землях з часів Київської Русі до падіння Російської імперії. Праця виділяється принципово іншими поглядами на хід історичного процесу, зокрема територія проживання єврейського населення фігурує у праці як українська земля.

Важливою подією для єврейських студій стало видання у 2005 р. «Нарисів з історії та культури євреїв» [20] – синтетичного твору, в якому гармонійно та природно поєднано єврейську історію та культуру на українських землях у формі окремих статей.

У цей же час у дослідженнях історії єврейського населення спостерігається тенденція до звуження географічних меж, з'являються праці, які стосуються певного невеликого регіону чи міста. Це загальні праці, присвячені різним аспектам розвитку Правобережної України та міста Умані наприкінці XVIII – на початку ХХ ст., які склали базу для дисертаційного дослідження. Щоправда, їх обмаль, вони носять, здебільшого, характер окремих статей, або уривків, що стосуються єврейської історії, у структурі більш солідних досліджень.

До таких статей можна віднести праці М. Гаухмана [4] про національну політику Російської імперії у вирішенні єврейського питання на Правобережжі, О. Куземи [17] про етносоціальний склад населення міст і містечок Правобережної України у ХІХ ст., І. Самарцева [22], який дослідив становище єврейського населення України на початку ХХ ст., та деякі інші статті. Цінна інформація міститься у дослідженні Т. Клименка «До історії євреїв на Черкащині: соціально-економічне становище в ХІХ – на початку ХХ ст.», де автор у стислій формі описує основні види занять євреїв Російської імперії, подає демографічну статистику за повітами Київської губернії, пояснює характер економічної діяльності єврейського населення [16].

В окремий блок історіографії входять дослідження, які безпосередньо стосуються єврейського життя на теренах історичної Уманщини. Це як окремі згадки про єврейське населення Уманського повіту, так і цілі статті та наукові розвідки. Більшість із таких праць належать дослідникам лабораторії «Історичне краєзнавство Уманщини», яка діє при Уманському державному педагогічному університеті імені П. Тичини.

У монографічному дослідженні Т. Кузнець «Населення Уманщини ХІХ – початку ХХ ст.» [19] здійснено глибокий аналіз статистичного матеріалу щодо складу населення Умані та повіту, зокрема і єврейського, на основі перепису населення 1897 р. та інших джерел. Дослідження наочно демонструє зміни у демографічному стані населення, їх причини. Статистична інформація, вміщена у монографії, висвітлює різні сторони життя єврейського населення Уманщини – релігійну, освітню,

економічну тощо. Автор дає порівняння євреїв з іншими групами населення міста та повіту, а також описує єврейську общину окремо.

Ще одне дослідження Т. Кузнець присвячено організації освіти на території Уманщини наприкінці XVIII – на початку ХХ ст. [18]. Увага приділяється, з-поміж іншого, системі освітніх закладів єврейської общини, її внутрішній організації, особливостям і матеріальному забезпеченню окремих навчальних закладів.

Питанням економічного життя єврейського населення Уманщини присвячена стаття С. Васільєва [2]. Автор коротко зупиняється на загальних моментах історії євреїв Умані, а далі на основі архівних документів змальовує промислове обличчя міста, зокрема подає інформацію про заводи та фабрики, якими володіли євреї. Опис подано з дотриманням проблемно-хронологічного підходу. Зосереджено увагу також на торгівлі.

Опис населення історичної Уманщини за релігійною ознакою здійснила О. Скус [23]. У монографії зібрано та проаналізовано цінну статистичну інформацію про синагоги міста, молитовні школи єврейського населення, здійснено їх опис і загалом проаналізовано систему єврейської освіти, яка мала релігійний характер.

Архітектурне обличчя Умані ХІХ ст. детально змальовано у солідному дослідженні П. Клименка [15]. Цінність його полягає у тому, що на основі архівних джерел, аналізу преси здійснено детальний опис уманських вулиць, будинків, їх історію, зміну власників, що допомагає локалізувати єврейські архітектурні об'єкти у площині міста.

Свої спогади про Умань кінця ХІХ – початку ХХ ст. залишила Н. Суровцова [24]. У формі художнього тексту автор детально описує місто, його мешканців, крамниці, щоденне життя, систему освіти та багато іншого. Тут можна знайти й окремі описи єврейського життя, його щоденних хвилювань і турбот.

Цілу серію нарисів з історії єврейської Умані видав Ш. Шварцман (В. Черномир). Невеликі художні оповідання містять інформацію про організацію єврейського життя та побуту у місті, систему освіти, релігійні заклади, архітектуру. Художні твори такого характеру дозволяють уявити середовище існування єврейської общини ніби зсередини, зрозуміти переживання, мотиви поведінки пересічного уманського єврея, а, відтак, краще зрозуміти ментальність цілого народу.

Зарубіжна історіографія єврейської історії у світі представлена доволі потужною базою.

Тематика досліджень варіюється від стародавньої історії до сучасності. Але праць, присвячених євреям у Російській імперії, недостатньо. Серед зарубіжних досліджень, які можна вважати цінними з точки зору застосування новітніх підходів, виділяються дослідження А. Каппелера та Дж. Кліера.

Американський дослідник Дж. Кліер поновому підійшов до висвітлення проблеми формування та вирішення владою єврейського питання у Російській імперії. Його дослідження опирається на солідну джерельну базу, зібрану в архівах Росії. У праці «Росія збирає своїх євреїв» [14] автор висловив необхідність перегляду концептуальних засад єврейської історіографії в усьому світі. Дж. Кліер зазначає, що не тільки російська, але й зарубіжна історіографія не була позбавлена упереджень і міфів при дослідженні історії єврейського життя у Російської імперії.

Спробою нового підходу до висвітлення історії єврейства на українських землях є синтетичне дослідження А. Каппелера «Росія як поліетнічна імперія» [13]. Праця цінна не стільки фактологічним наповненням, як спробою показати життя імперії у сукупності міжнародних взаємодій і взаємовпливів, без відриву їх одне від одного. Суспільство Російської імперії показано як єдиний організм, невід'ємною й органічною складовою якого було єврейське населення.

Отже, початок розвитку єврейської історіографії на території українських земель припадає на XIX ст. У статті зроблено спробу загально окреслити етапи її розвитку, коротко охарактеризувати основні, на думку автора, дослідження. Єврейське просвітництво – Гаскала – довели прогресивним науковим діячам, вихідцям з єврейського середовища, необхідність наукового дослідження свого народу, його правового статусу у Російській імперії, економічної, політичної, культурної діяльності тощо. Єврейська історіографія радянського періоду представлена незначною кількістю наукових праць. І лише на початку XXI ст. починається новий етап в її розвитку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бикерман И. Черта еврейской оседлости. Санкт-Петербург, 1911. 152 с.
2. Васильев С. Роль евреев в экономическом житті Умані XIX – початку XX ст. *Юдаїзм: дослідження історії та вивчення*. Матеріали Міжнародної молодіжної релігієзнавчої школи з юдаїки, 6-18 лип. 2010 р. Київ, 2011. С. 173-181.
3. Галант І. Заборгованість єврейських громад у першій

половині XIX ст. *Збірник праць Єврейської історико-археологічної комісії*. Київ, 1929. Т. II. С. 117-137.

4. Гаухман М.В. Російська національна політика щодо єврейського питання в Правобережній Україні (1905-1914 рр.). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 19 (206). С. 166-177.
5. Дашкевич Я. Проблематика вивчення єврейсько-українських відносин (XVI – початок XX ст.). *Сучасність*. 1992. № 8. С. 49-54.
6. Дубнов С. Судьбы евреев в России в эпоху европейской реакции (1815-1848). *Еврейская старина*. 1912. Вып. IV. С. 370-389.
7. Дубнов С. Судьбы евреев в России в эпоху западной «первой эмансипации» (1789-1815). *Еврейская старина*. 1912. Т. V. С. 3-25.
8. Очерки по вопросам экономической деятельности евреев в России. *Евреи в сельском хозяйстве*. Санкт-Петербург, 1913. Вып. 1. С. 13-35.
9. Очерки по вопросам экономической деятельности евреев в России. *Евреи торговцы*. Санкт-Петербург, 1913. Вып. 1. С. 46-51.
10. Очерки по вопросам экономической деятельности евреев в России. *Евреи ремесленники*. Санкт-Петербург, 1913. Вып. 1. С. 21-35.
11. *Еврейская энциклопедия: Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем*: в 16 т. Санкт-Петербург: Издание Общества для Научных еврейских Изданий и изд. Брокгауз-Эфрон, 1908-1913.
12. *Еврейская энциклопедия: Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем*: в 16 т. Санкт-Петербург: Издание Общества для Научных еврейских Изданий и изд. Брокгауз-Эфрон, 1908. Т. 1. 494 с.
13. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / перекл. з німецької Х. Назаркевич, наук. ред. М. Крикун. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2005. 360 с.
14. Клиер Дж. Россия собирает своих евреев. Москва: Мосты культуры; Израиль: Гешарим, 2000. 352 с.
15. Клименко П. З історії забудови Умані (від давнини до сьогодення в забудові рідного міста). Умань: АЛМІ, 2006. 143 с.
16. Клименко Т. До історії євреїв на Черкащині: соціально-економічне становище в XIX – на початку XX ст. *Проблеми історії України XIX-XX ст.* Київ, 2009. Вип. 16. С. 75-82.
17. Кузема О.Л. Чисельність і етносоціальний склад населення міст і містечок Правобережної України наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. URL: http://science.kpnu.edu.ua/wp-content/upload/sites/7/2014/pdf/hist/visn/1/2_03_Kuzema.pdf
18. Кузнець Т.В. До історії освіти на Уманщині (XVIII – початок XX століття). Київ: Науковий світ, 2000. 35 с.
19. Кузнець Т.В. Населення Уманщини XIX – початку XX століття: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 195 с.
20. Нариси з історії та культури євреїв України. Київ: Дух і Літера, 2005. 440 с.
21. Полный хронологический сборник законов и положений, касающихся евреев, от Уложения царя Алексея Михайловича до настоящего времени, от 1649-1873 гг. Извлечение из Полных собраний законов Российской империи / Сост. В.О. Леванда. Санкт-Петербург, 1874. 1158 с.
22. Самарцев І.Г. Євреї в Україні на початок XX ст. *Український історичний журнал*. 1994. № 4. С. 19-29.
23. Скус О.В. Релігійна палітра Уманщини 1793-1917 років: монографія. Умань, 2009. 266 с.
24. Суворцова Н. Спогади. Київ: Видавництво ім. Олени Теліги, 1996. 432 с.
25. Українська асоціація юдаїки: веб-сайт. URL: <http://uaajs.org.ua/uk/node/2>
26. Хонигсман А.Я., Найман Я.С. Евреи Украины (краткий очерк истории). Київ, 1992. Ч. 1. 156 с.

Мельник Ірина *Єврейське населення Уманського повіту наприкінці XVIII – на початку XX ст.: історіографічний огляд*

У статті висвітлено особливості становлення історіографії питання єврейського населення Уманського повіту

наприкінці XVIII – на початку XX ст. З'ясовано процес зародження єврейської історіографії імперського періоду, який характеризувався намаганням єврейських дослідників науково дослідити юридичну неправомірність та економічну невигідність існування смуги осілості. Зібрана у таких працях інформація є надзвичайно корисною для вивчення усіх сфер життя єврейського населення. У статті досліджено історіографію єврейського питання радянського періоду, її активізацію на початку існування СРСР, занепад і поступове відродження наприкінці XX ст. Показано особливості сучасної історіографії єврейського населення Російської імперії.

Ключові слова: Умань, Уманський повіт, євреї, Російська імперія у XIX ст., єврейська історіографія

Мельник Ирина Еврейское население Уманского уезда в конце XVIII – в начале XX в.: историографический обзор

В статье освещены особенности становления историографии вопроса еврейского населения Уманского уезда в конце XVIII – в начале XX в. Выяснен процесс зарождения еврейской историографии имперского периода, который характеризуется стремлением еврейских исследователей научно исследовать юридическую неправомерность и экономическую невыгодность существования черты оседлости. Собранные в таких трудах информация является чрезвычайно полезной для изучения всех сфер жизни еврейского населения. В статье исследована историография еврейского вопроса советского периода, ее активизация в начале существования СССР, упадок и постепенное возрождение в конце XX в. Показаны особенности современной историографии еврейского населения Российской империи.

Ключевые слова: Умань, Уманский уезд, евреи, Российская империя в XIX в., еврейская историография

Melnyk Iryna Jewish population in Uman's region in the late 18th – early 20th centuries: historiographical review

The article covers peculiarities of historiographical formation of Jewish population in Uman district in the late 18th – early 20th centuries. Historiography of the studied period is divided into chronological blockchain - period of the Russian Empire, the Soviet period and modern period.

The process of Jewish historiography of the imperial period, characterized by efforts of Jewish researchers to scientifically investigate juridical unlawfulness and economic disadvantage of dwelling on this strip of settling.

The information collected of such a research is extremely useful for studying all spheres of life of Jewish population. The article analyzes Jewish historiography of the Soviet period, its activity at the beginning of the Soviet Union, decay and gradual revival at the end of the 20th century. It is proved that studies of ethnographic nature requires creation of historiographical ground of general works, on the basis of which historical background of the given epoch can rebuild.

The features of contemporary historiography of Jewish population of the Russian Empire are covered here. The article reveals that the main historiography, which directly relates to Jewish population of Uman district, developed and evolved in Uman. The contribution of the «Historical Local Studies of Uman» laboratory researchers at Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

As it follows from the article a comprehensive study in which all spheres of life of the Jewish population in Uman district is covered in the specified chronological limits is currently insufficient.

Keywords: Uman, Uman region, Jews, Russian Empire in the 19th century, Jewish historiography

Надійшла до редакції 11.06.2018 р.